

АНАЛІТИКО-ГРАФІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИМІРЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток – це мета і стимул підприємницької діяльності. При цьому будь-яке підприємство в ринкових умовах господарювання має бути конкурентоспроможним, бо чим вище рівень конкурентоспроможності при інших рівних умовах, тим більше обсяг і якість одержаного прибутку. В основі забезпечення високого рівня конкурентоспроможності лежить інноваційна діяльність підприємства (процес інноватизації підприємства).

Якщо узагальнити існуючі підходи до інноватизації підприємства, то можна зробити два основні висновки.

Перший висновок полягає в тому, що інноваційна діяльність підприємства являє собою сукупність прогресивних, якісно нових змін, що безперервно виникають у часі та просторі і включає такі види взаємопов'язаних інноваційних процесів: технічні, організаційні, технологічні, економічні, соціальні, юридичні тощо [1-4].

Другий висновок стосується того, що інноватизація підприємства забезпечує зростання його економічної ефективності [1-4].

Саме ці висновки покладено нами в основу визначення показника якості прибутку підприємства. Цей показник базується на такому положенні: якщо інноваційна діяльність (по сукупності всіх видів інноваційних процесів) не привела в кінцевому підсумку за певний проміжок часу до поліпшення економіки підприємства, то по економічному критерію така діяльність не була інноваційною. Така вимога є ключовою в ринковій системі господарювання, де організаційно-технічні заходи є засобом отримання максимальних економічних вигід у діяльності підприємства.

У роботі показник якості прибутку розглядається нами з позиції:

1) оцінки розвитку підприємства в цілому (на базі всієї суми застосованих ресурсів підприємства);

2) оцінки формування та використання власного капіталу підприємства (на базі аналізу джерел фінансування (структури капіталу) діяльності підприємства) (рис. 1).

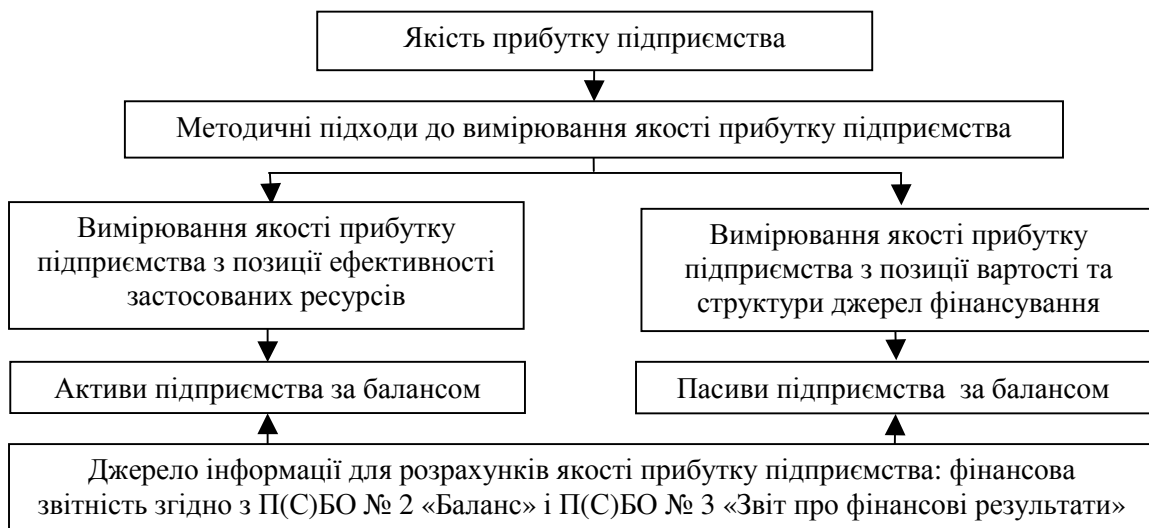
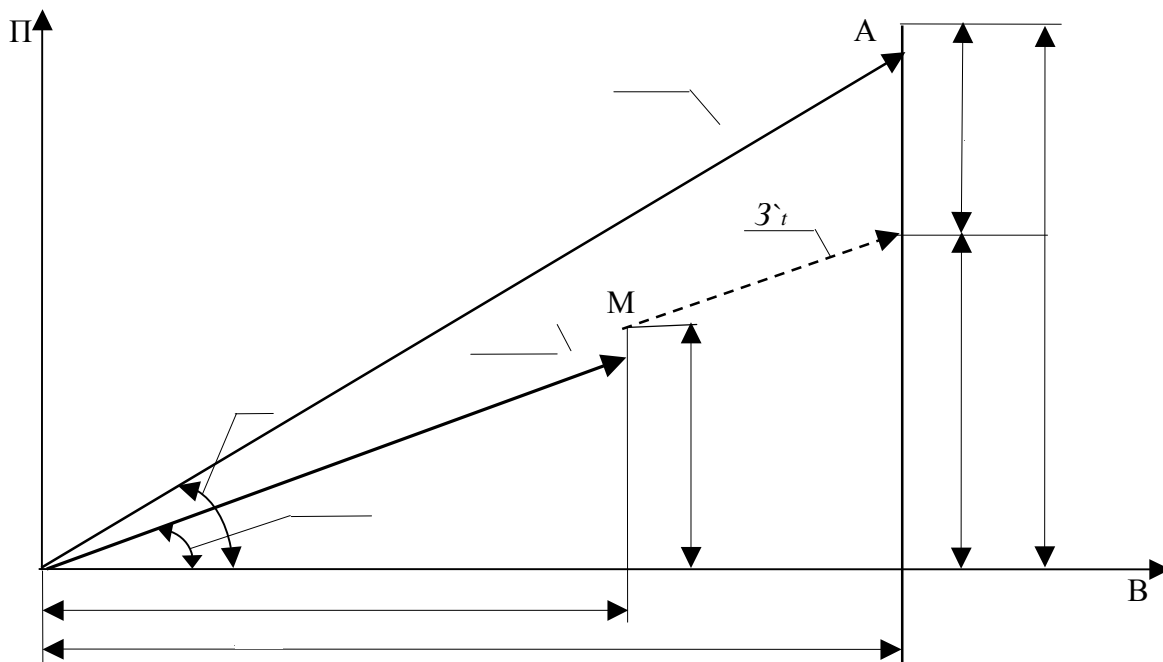

Рис. 1. Методичні підходи до вимірювання якості прибутку підприємства

B – витрати, загальна сума застосованих ресурсів підприємства;
 Π – прибуток;
 $B_t, B_{(t-1)}$ – витрати підприємства (загальна вартість застосованих ресурсів) відповідно в періодах t і $(t-1)$;

$\Pi_t, \Pi_{(t-1)}$ – прибуток підприємства відповідно в періодах t і $(t-1)$;

Π'_t – прибуток підприємства, розрахований для періоду t за умов базового рівня господарювання (або базового рівня інновацізації), що визначається економічним критерієм ефективності. Базовий рівень господарювання розраховується для періоду $(t-1)$;

Z_t – умовна величина витрат підприємства в періоді t , що характеризує певний рівень їх інноваційності й ефективності використання; як векторна величина (відрізок OA) у кінцевій своїй точці (точка A) визначає певний розмір прибутку в періоді t ;

Z'_t – умовна величина витрат підприємства в періоді t , що характеризує певний рівень їх інноваційності й ефективності використання і визначена спеціально за умов базового рівня господарювання (або базового рівня інновацізації) (базовий рівень господарювання розраховується для періоду $(t-1)$ за економічним критерієм ефективності); як векторна величина (відрізок OC) у кінцевій своїй точці (точка C) визначає певний розмір прибутку в періоді t ;

$Z_{(t-1)}$ – умовна величина витрат підприємства в періоді $(t-1)$, що характеризує певний рівень їх інноваційності й ефективності використання; як векторна величина (відрізок OM) у кінцевій своїй точці (точка M) визначає певний розмір прибутку в періоді $(t-1)$;

$\alpha_t, \alpha_{(t-1)}$ – кути, що характеризують рівень господарювання (рівень інновацізації підприємства) за економічним критерієм ефективності для періодів відповідно t і $(t-1)$;

$\Pi_{я.п.t}$ – показник якості прибутку підприємства для періоду t .

Рис. 2. Графічний підхід до вимірювання якості прибутку підприємства на основі оцінки розвитку підприємства в цілому

На рис. 2 порівнюються два суміжних періоди розвитку підприємства (t і $(t-1)$) зі своїми величинами витрат і прибутку ($Z_t, \Pi_t, Z_{(t-1)}, \Pi_{(t-1)}$). Для того щоб для періоду t визначити показник якості прибутку, потрібно спочатку для витрат Z_t визначити їх умовну величину Z'_t і тим самим забезпечити зіставність прибутків Π_t і Π'_t . Чим більше умовна величина витрат, тим більше загальна величина прибутку.

Такий методичний підхід до забезпечення зіставності показників дозволяє визначити величину якості прибутку підприємства:

$$\Pi_{я.п.t} = \Pi_t - \Pi'_t. \quad (1)$$

У формулі (1) величини Π_t і Π'_t можна представити різними показниками в геометричній інтерпретації.

Один із варіантів їх розрахунку такий (через інноваційні витрати):

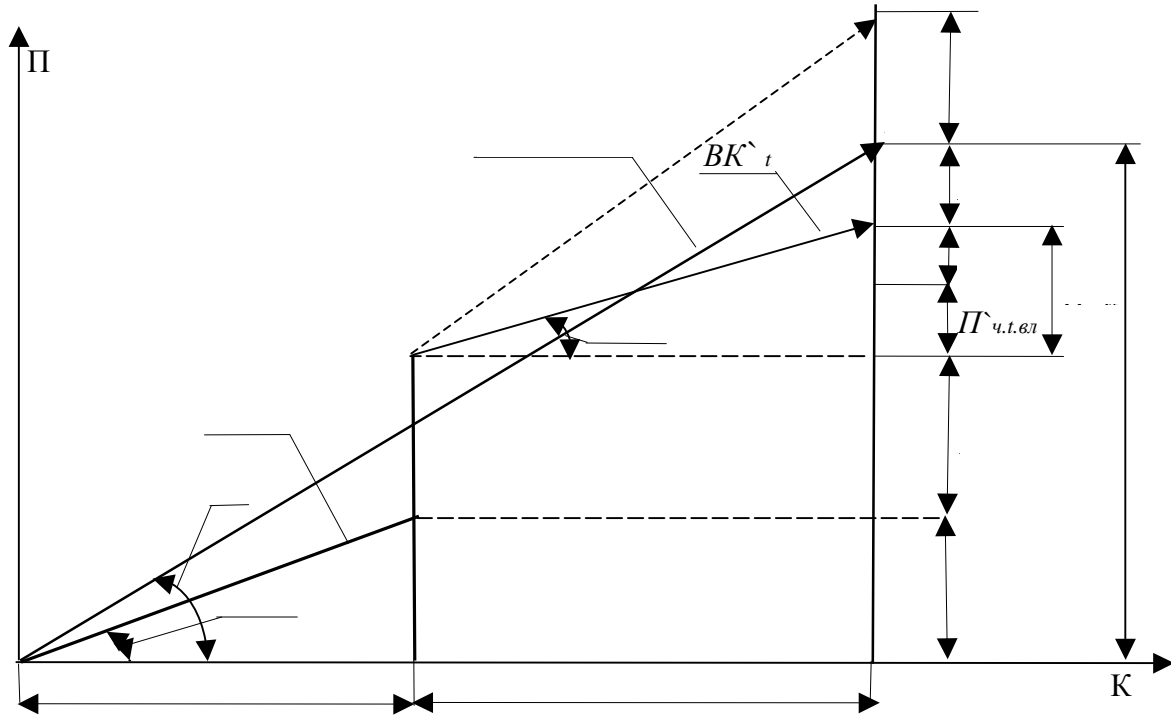
$$\Pi_t = Z_t'' \cdot \sin \alpha_t, \quad (2)$$

$$\Pi_t' = Z_t' \cdot \sin \alpha_{(t-1)}, \quad (3)$$

$$\Pi_{\text{яп}} = Z_t'' \cdot \sin \alpha_t - Z_t' \cdot \sin \alpha_{(t-1)}. \quad (4)$$

Оцінка якості прибутку з позиції аналізу зміни розміру і структури джерел

фінансування діяльності підприємства, а саме ефективності формування і використання власного капіталу подана на рис. 3.

$\Pi K_t, BK_t$ – розміри відповідно позикового і власного капіталів у загальній його величині по підприємству в періоді t ;

$\Pi K_{зв.д\ t}$ – прибуток від звичайної діяльності підприємства в періоді t ;

$D_{кр.т}$ – дохід кредиторів у періоді t ;

$\Pi_{пнн\ t}$ – податок на прибуток у періоді t ;

$\Pi_{ч.т}$ – чистий прибуток підприємства, розрахований для періоду t за умов базового рівня господарювання, що визначається економічним критерієм ефективності. Базовий рівень господарювання розраховується для періоду $(t-1)$;

$\Pi_{ч.т.вл}$ – складова частина показника $\Pi_{ч.т}$, яка характеризує виплати власникам підприємства під час розподілу чистого прибутку;

$\Pi_{ч.т.зал}$ – складова частина показника $\Pi_{ч.т}$, яка характеризує залишок чистого прибутку після виплати із загальної його величини доходу власникам підприємства;

$(BK + \Pi K)_t$ – умовна величина капіталу підприємства, що реалізована в певній сукупності застосованих ресурсів і характеризує певний рівень його інноваційності та ефективності використання; як векторна величина (відрізок OA) у кінцевій своїй точці (точка A) визначає певний розмір прибутку в періоді t ;

BK_t – умовна величина власного капіталу підприємства, що реалізована в певній сукупності застосованих власних ресурсів, характеризує певний рівень його інноваційності та ефективності використання і визначена спеціально за умов базового рівня господарювання (базовий рівень господарювання розраховується для періоду $(t-1)$ за економічним критерієм ефективності); як векторна величина (відрізок OC) у кінцевій своїй точці (точка C) визначає певний розмір чистого прибутку в періоді t ;

ΠK_t – умовна величина позикового капіталу, що реалізована в певній сукупності застосованих ресурсів і характеризує певний рівень його інноваційності та ефективності використання в періоді t ;

$\gamma_t, \beta_t, \alpha_t$ – кути як економічні параметри, на яких базується характеристика певного рівня господарювання за економічним критерієм ефективності в періоді t при використанні відповідно загального, позикового і власного капіталів підприємства;

$P_{я.п.t}$ – величина резервів збільшення показника якості прибутку в періоді t .

Рис. 3. Графічний підхід до вимірювання якості прибутку на основі оцінки розміру і структури фінансування діяльності підприємства

На базі рис. 3 визначається метод вимірювання величини якості прибутку підприємства

$$P_{я.п.t} = [(P_{зб.д.t} - СВПК_t \cdot ПК_t) - ПНП_t] - СВВК_{(t-1)} \cdot ВК_t - K'_{а.е.(t-1)} \cdot ВК_t, \quad (5)$$

де $СВПК_t$ – середня вартість позикового капіталу в періоді t ;

$СВВК_t$ – середня вартість власного капіталу в періоді t ;

$K'_{а.е.(t-1)}$ – коефіцієнт абсолютної економічної ефективності, визначений по скоригованому чистому прибутку для періоду $(t-1)$.

Коефіцієнт $K'_{а.е.(t-1)}$ у формулі (5) визначається таким чином:

$$K'_{а.е.(t-1)} = \frac{P_{ч(t-1)} - P_{ч.вл(t-1)}}{ВК_{(t-1)}} = \frac{P_{ч.зал(t-1)}}{ВК_{(t-1)}}, \quad (6)$$

де $P_{ч(t-1)}$ – чистий прибуток підприємства в періоді $(t-1)$;

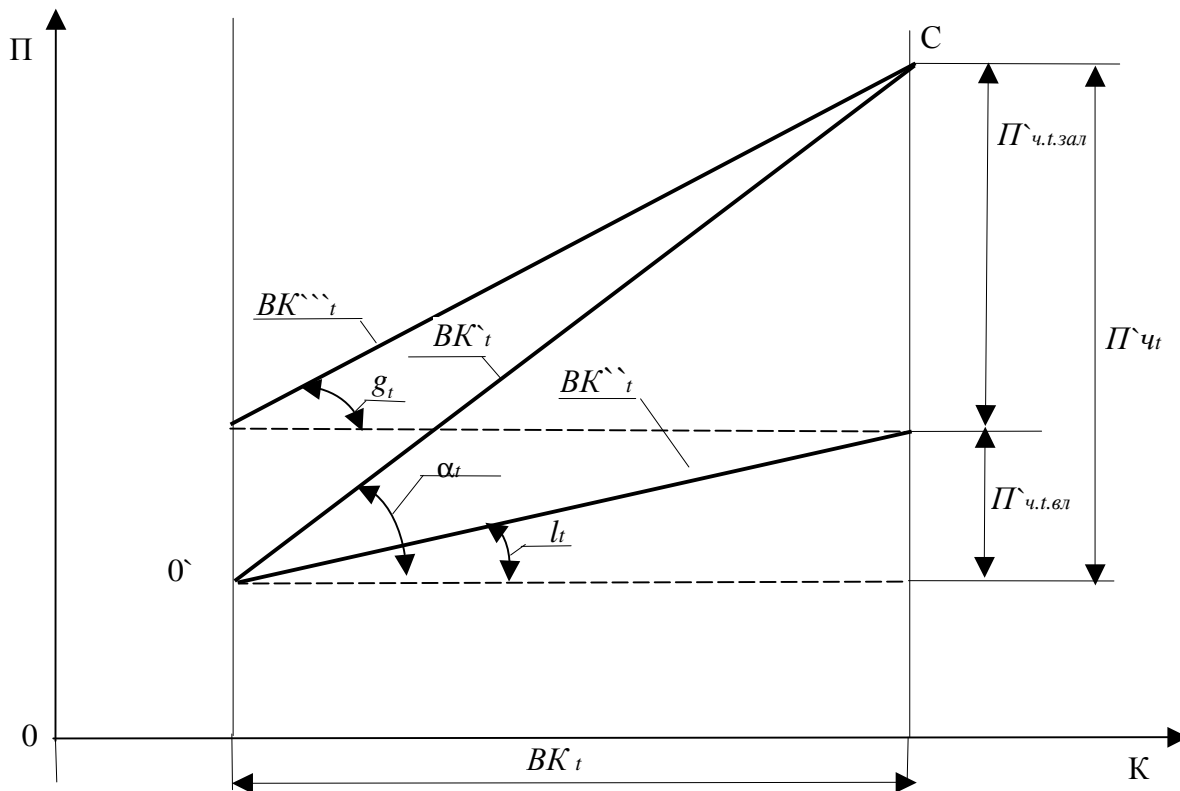
$P_{ч.вл(t-1)}$ – частина чистого прибутку в періоді $(t-1)$, яка характеризує виплати власникам підприємства;

$P_{ч.зал(t-1)}$ – частина чистого прибутку в періоді $(t-1)$, яка становить його залишок після відрахування із нього виплат власникам підприємства.

У геометричній інтерпретації формула (5) запишеться (як один із можливих варіантів):

$$P_{я.п.t} = [[(BK + PK)'_t \cdot \sin \gamma_t - PK'_t \cdot \sin \beta_t] - ПНП_t] - BK'_t \cdot \sin \alpha_t. \quad (7)$$

Для того щоб розрахувати складові величини $BK'_t \cdot \sin \alpha_t$ представимо згідно з рис. 3 фрагмент визначення показника $P_{ч.t}$ більш докладно через рис. 4.

де BK''_t , BK'_t – умовні величини власного капіталу підприємства, що реалізовані в певній сукупності застосованих власних ресурсів і характеризують певні рівні їх інноваційності та ефективності й визначені спеціально для умов базового рівня господарювання;

g_t, l_t – кути як економічні параметри, на яких базується характеристика певного рівня господарювання за економічним критерієм ефективності в періоді t при використанні власного капіталу.

Рис. 4. Графічний метод визначення складових чистого прибутку підприємства

Тоді, виходячи із рис. 3, вираз $(BK'_t \cdot \sin \alpha_t)$ можна представити таким чином:

$$BK'_t \cdot \sin \alpha_t = BK''_t \cdot \sin l_t + BK'''_t \cdot \sin g_t. \quad (8)$$

Формули 5-8 є тими економічними інструментами, які дозволяють проаналізувати вплив на загальний рівень якості прибутку різних складових капіталу підприємства, а також структуру розподілу чистого прибутку підприємства.

Дана система показників і рис. 1-3 показують основні напрями роботи менеджменту підприємства щодо збільшення рівня якості прибутку. Потрібно також відмітити, що політика управління прибутком для кожного конкретного підприємства має свої особливості і свою систему показників. З цього приводу до важливих показників оцінки економічного розвитку підприємства необхідно віднести і такі показники економічної ефективності, які характеризують відношення величини якості прибутку до власного і загального капіталу підприємства:

$$R_y = (\Pi_{yn} / BK) 100, \% \quad (9)$$

$$R'_y = (\Pi_{yn} / K) 100, \% \quad (10)$$

де R_y, R'_y – показники, що характеризують якісну рентабельність, визначену на базі відповідно власного і загального капіталу підприємства.

Показники якісної рентабельності (9) і (10) дозволяють оцінити саме якісні аспекти розвитку підприємства, тобто їх динаміка в часі вказує на правильність вибраної менеджментом підприємства політики щодо інноватизації виробництва.

Висновки. Таким чином, аналітико-графічний підхід до вимірювання якості прибутку дозволяє:

удосконалити в цілому теоретично-методичні підходи до управління прибутком і безпосередньо оцінки його якісної складової;

наочно і доступно з геометричних засад показати логіку формування якості прибутку підприємства;

розкрити зміст і вплив окремих складових авансованої вартості на рівень якості прибутку підприємства.

Літератури

1. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2000. – 528 с.
2. Жуков В.Р. Управление инновационно – инвестиционной деятельностью предприятия: Учеб. пособие. – Донецк: Норд-Пресс, 2006. – 147 с.
3. Экономика предприятия: Учеб. пособие / Под общ. ред Л.Г. Мельника. – Сумы: Университетская книга, 2003. – 638 с.
4. Турило А.М., Зінченко О.А., Нусінов В.Я. Економічна оцінка інновацізації залізорудного виробництва: Монографія. – Кривий Ріг, 2006. – 200 с.
5. Бутник О.М. Економіко-математичне моделювання динамічних закономірностей розвитку економічних систем. – Харків: ІНЖЕК, 2003. – 224 с.
6. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
7. Жак С.В. Математические модели менеджмента и маркетинга. – Ростов-на-Дону: ЛаПО, 1997. – 279 с.
8. Завлин П.Н., Васильев А.В. Оценка эффективности инноваций. – М.: Бизнес-пресс, 1998. – 216 с.
9. Краснощёков П.С., Петров А.А. Принципы построения моделей. – М.: Изд-во МГУ, 1983. – 330 с.
10. Кухарев В.Н., Салли В.И., Эрперт А.М. Экономико-математические методы и модели в планировании и управлении. – К.: Вища шк., 1991. – 303 с.
11. Марюта А.Н., Бойцун Н.Е. Экономико-математическое моделирование и оптимизация управления организациями. – Днепропетровск: Изд-во ДДУ, 2001. – 540 с.